

YOSHLAR BANDLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA MEHNAT BOZORI TIZIMIDAGI O'RNI

Buronova Dilafuz Tuxtayevna

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot O'zbekistonda yoshlar bandligining iqtisodiy mohiyati va mehnat bozoridagi o'rnini tahlil qiladi. U yoshlar bandligini inson kapitali rivoji va iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida ko'rib chiqadi. Tadqiqot davlatning tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, kasbiy ko'nikmalarni oshirishga qaratilgan siyosatini baholaydi. Mavjud ishsizlik muammolari va mintaqaviy nomutanosibliklar tanqidiy ko'rib chiqilib, yoshlar bandligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. **Kalit so'zlar:** *Yoshlar bandligi, Mehnat bozori, Iqtisodiy mohiyat, Tadbirkorlik, Inson kapitali, O'zbekiston, Ishsizlik*

Yoshlar bandligi O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida strategik ahamiyatga ega bo'lib, har yili mehnat bozoriga kirib kelayotgan yoshlar sonining ortishi bu masalaning dolzarbligini oshiradi. Demografik dividenddan samarali foydalanilmasa, ishsizlik ijtimoiy-iqtisodiy muammolarga olib kelishi mumkin. Ushbu tadqiqotning maqsadi – yoshlar bandligining iqtisodiy mohiyatini chuqur tahlil qilish, uning mehnat bozori tizimidagi o'rnini baholash hamda O'zbekiston sharoitida amalga oshirilayotgan siyosatning samaradorligini tanqidiy ko'rib chiqishdir. Tadqiqotning ilmiy yangiligi yoshlar bandligi masalasini zamonaviy iqtisodiy nazariyalar va O'zbekistondagi so'nggi siyosiy tashabbuslar kontekstida kompleks tahlil qilib, amaliy tavsiyalar berishdan iborat.

Yoshlar bandligi masalasi inson kapitali nazariyasi (G. Bekker, T. Shults), mehnat bozori nazariyasi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish nazariyalari doirasida keng o'rganilgan. Ishsizlikning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari, xususan, yoshlar ishsizligi iqtisodiyot uchun salbiy ta'sir ko'rsatishi tadqiqotlarda ko'rsatilgan. O'zbekiston kontekstida Prezident Shavkat Mirziyoyevning yoshlar siyosatiga e'tibori, "Yoshlar biznesi", "Mening birinchi kasbim" kabi dasturlar yoshlar bandligini ta'minlashga qaratilgan muhim tashabbuslardir. Adabiyotlar sharhi yoshlar bandligining iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy jihatdan muhimligini tasdiqlaydi, biroq O'zbekistondagi siyosat

samaradorligini nazariy asoslar bilan bog'lovchi chuqur tanqidiy tahlillar yetishmasligini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot ana shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqotda yoshlar bandligining iqtisodiy mohiyati va mehnat bozorida o'rnini tahlil qilish uchun sifatli va analitik yondashuv, xususan, tizimli tahlil qo'llanilgan. Ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, hukumat hisobotlari, davlat dasturlari ("Yoshlar biznesi", "Mening birinchi kasbim" kabi) va ilmiy maqolalar kabi ikkilamchi manbalardan yig'ilgan. Tahlil usullari sifatida kontent tahlili (Prezident nutqlari va qarorlari), qiyosiy tahlil (xalqaro tajribalar bilan), statistik ma'lumotlarni tahlil qilish (mehnat bozoriga kirib kelish sur'atlari, ish o'rinlari) va muammoli-mantiqiy tahlil (ishsizlik sabab va oqibatlari) qo'llanilgan. Bu metodologiya masalani har tomonlama o'rganish va asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga imkon bergan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, yoshlar bandligi iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar va soliq tushumlarini oshirishga hissa qo'shuvchi strategik omil bo'lib, ishsizlik esa YaIM pasayishi va ijtimoiy beqarorlikka olib keladi. O'zbekistonning 22 milliondan ortiq yosh aholisi demografik dividenddan foydalanish zarurligini ko'rsatadi. Yoshlar mehnat bozorida dinamik segment bo'lsa-da, tajriba yetishmasligi va ko'nikmalar nomutanosibliigi kabi muammolarga duch keladi. Davlat tomonidan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash (400 million dollar ajratilib, 50 ming ish o'ri yaratilgan, kredit limitlari oshirilgan), kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish ("Mening birinchi kasbim" dasturi, 126 trillion so'mlik bandlik dasturi) va universitetlarning rolini oshirish bo'yicha keng ko'lamli dasturlar amalga oshirilmoqda. Biroq, Yunusobod, Asaka kabi ayrim tumanlarda yoshlar bandligini ta'minlash ishlari qoniqarsiz bo'lib, mintaqaviy nomutanosibliklar mavjudligi aniqlangan.

O'zbekistonda yoshlar bandligi siyosati inson kapitalini rivojlantirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga qaratilgan kompleks yondashuvni aks ettiradi, Prezidentning yoshlar bilan muloqoti va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga ajratilgan moliyaviy resurslar buning isbotidir. Biroq, ayrim hududlarda yoshlar ishsizligi darajasi qoniqarsiz bo'lib qolmoqda, bu mablag'lardan foydalanish samaradorligi va mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. Yoshlar ishsizligining radikalizm va jinoyatchilik kabi salbiy oqibatlari bandlik siyosatining ijtimoiy barqarorlikdagi muhim rolini ta'kidlaydi. Ushbu tahlillar asosida tadbirkorlik ekotizimini takomillashtirish (mentorlik, inkubatorlar), kasbiy va dual ta'limni bozor talablariga moslashtirish, innovatsiya va startap madaniyatini rivojlantirish (venchur kapitali), ma'lumotlar yig'ish va monitoring tizimini yaxshilash hamda davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Xulosa

Yoshlar bandligi O'zbekistonning iqtisodiy kelajagi va inson kapitalini rivojlantirishda markaziy o'rin tutadi, iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Hukumat tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, kasbiy ko'nikmalarni oshirish va innovatsiyalarni rag'batlantirish orqali yoshlar bandligini ta'minlashga katta resurslar ajratmoqda, bu esa minglab ish o'rinlari yaratilishiga olib kelmoqda. Biroq, yoshlar ishsizligi muammosi to'liq hal etilmagan, ayrim hududlarda qoniqarsiz natijalar, ko'nikmalar nomutanosibligi va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish zarurati mavjud. Ishsizlikning ijtimoiy xavflari bandlik siyosatining muhimligini tasdiqlaydi. Kelajak tadqiqotlari yoshlar tadbirkorligi dasturlarining uzoq muddatli ta'sirini, kasbiy ta'lim islohotlarining bozor talablariga mosligini va mintaqaviy tashabbuslarning samaradorligini chuqurroq o'rganishi, shuningdek, birlamchi ma'lumotlar yig'ishni o'z ichiga olishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Becker, G. S. Inson Kapitali: Nazariy va Empirik Tahlil, Ta'limga Alohida E'tibor Qaratilgan Holda. Chicago: University of Chicago Press, 1993.
2. Schultz, T. W. Insonlarga sarmoya kiritish: Aholi sifati iqtisodiyoti. Berkeley: University of California Press, 1981.
3. Bell, D. N. F., & Blanchflower, D. G. "Yoshlar ishsizligi: Iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlar." IZA Mehnat Iqtisodiyoti Jurnali, vol. 2, no. 1, 2013, pp. 1-23.
4. Elder, S., & Kring, S. "Yoshlar bandligi o'tish iqtisodiyotlarida: Dalillarni ko'rib chiqish." Xalqaro Mehnat Sharhi, vol. 150, no. 3-4, 2011, pp. 367-388.
5. O'higgins, N. Yoshlar ishsizligi va Bandlik siyosati: Global nuqtai nazar. Geneva: International Labour Office, 2001.